

EENIGE BESCHOUWINGEN OVER OOSTERSCHE GENEESMIDDELEN OP JAVA.

(Vervolg van bldz. 174).

Enkele artikelen, die nog al gevraagd worden, zijn: blad van koemis koetjing, ook remoedjoeng genoemd (*Orthosiphon stamineus* BENTH.); daoën woengoe (van *Graptophyllum pictum* L.); daoën ngo of ngokilo of ketjibling (*Strobilanthes crispus* BL.); daoën oerat of sangkaboewah (*Plantago major* L., een soort, die in Holland algemeen is); daoën saga van de bekende klimplant (*Abrus precatorius* L.); daoën semboeng (*Blumea balsamifera* DC.); antanan of pegagan (*Centella asiatica* URBAN); daoën atjerang of daoën djinten (*Coleus amboinicus* LOUR.); opmerkelijk door de uiterst waterrijke, geurige bladeren; daoën djamboe bidji (*Psidium Guajava* L.); daoën doedoek of daoën ki genteng (*Desmodium triquetrum* DC.); temoe lawak (wortelstok van *Curcuma xanthorrhiza* ROXB.), voor uitvoer in dunne schijven gesneden en gedroogd enz.

Als een plant, die men hier zou kunnen beproeven, noem ik *Artemisia Cina* BERG., een composiet, die in Turkestan groeit en uit welker onrijpe bloemhoofdjes het santonine bereid wordt, terwijl de hoofdjes ook zelf als wormmiddel worden aangewend. Hier te lande vindt men ze op elke pasar te koop onder den naam moengsi arab. DR. CRAMER hoopt wel in het bezit van bibit te kunnen komen.

Ook vestig ik de aandacht op de djinten, die zoo algemeen als specerij gebruikt wordt, maar ook, onder den naam djinten poetih, in obatismengsels zeer vaak voorkomt. Djinten heet in het Hollandsch komijn; het zijn de vruchtjes van de umbellifeer *Cuminum Cyminum* L. Wat hier op de pasars verkocht wordt, is uit Engelsch-Indië ingevoerd. Nagenoeg altijd ziet die waar er bepaald jammerlijk uit. Fijn grind en allerlei insekten zijn er geregeld in te vinden. Verder komen er altijd in grooten getale vruchtjes van een Engelsch-Indische *Plantago*-soort in voor. Merkwaardig is voorts, dat men uit Engelsch-Indië ook bepaald nagemaakte djinten invoert, bestaande uit aartjes van een gras, die men in steenpoeder gerold heeft, dat verreweg het grootste percentage van het gewicht uitmaakt. Dit materiaal heeft geenerlei geur of smaak en maakt het eten natuurlijk zanderig; niettemin vindt het aftrek, omdat het goedkoop is. Tegenwoordig treft men het ook veel, evenals de evengenoemde *Plantago*-vruchtjes, als bijmengsel bij djinten aan. In monsters, die verscheidene landbouwconsulenten zoo vriendelijk waren, mij op mijn verzoek toe te zenden, waren die aartjes bijna altijd te vinden.

Jaren geleden heb ik al eens getracht, djinten uit Engelsch-Indië die er bijzonder goed uitzag, te doen kiemen, maar dat is niet gelukt. Verleden jaar heb ik komijn uit Holland laten komen, waarvan een deel hier door den Heer VAN DER VEER uitgezaaid is, terwijl ook de landbouwconsulenten, aan wie ik wat materiaal toezond, kiemproeven genomen hebben. Er is nergens iets opgekomen. Natuurlijk worden de pogingen voortgezet. Het onderwerp is wel waard dat men er zich wat moeite voor getroost, want er gaat in deze op heel Java algemeen gebruikte specerij nog al wat om.

Behalve de enkele voorbeelden, die ik vermeld heb, zouden er in dit verband nog planten genoeg te noemen zijn. Een gunstige omstandigheid is in ieder geval het weer ontwakende vertrouwen in plantaardige geneesmiddelen, dat, gelijk zoo even gezegd, in den oorlogstijd het gebrek aan toevoer sterk deed gevoelen.

In menig land zijn toen maatregelen genomen tot het bevorderen van de cultuur, de doelmatige verwerking en de bestudeering van zulke kruiden. Zoo is in die dagen in

Nederland, waar deze cultuur al heel weinig meer om het lijf had, op initiatief van een medicus, DR. SIKKEL, met dit oogmerk een vereeniging gesticht. Deze vereeniging heeft in Delft een proeftuin, waar een groot aantal inheemsche en enkele uitheemsche kruiden aangeplant zijn en van waar uit belanghebbenden van goede bibit kunnen voorzien worden. Talrijk zijn de aanvragen van apothekers, waaraan jaarlijks moet voldaan worden, wel een bewijs, dat er behoefte aan dit materiaal bestaat. Zoo is het ook elders. In Duitschland zijn streken, waar merkwaardigerwijs nog uit de dagen van KAREL DEN GROOTE bij de boeren het gebruik is blijven voortleven om op hun erf eenige medicinale planten te kweken: de groote keizer had er zelf een 30-tal aanbevolen, en men mag dus getuigen, dat zijn printah haloes wel nagewerkt heeft. Thans zijn nabij Berlijn proefvelden aangelegd, waardoor men hoopt, de cultuur aan te moedigen en te verbeteren. In Oostenrijk had de Regeering vóór den oorlog stappen in die richting gedaan; in Hongarije had een groote landbouwvereeniging zich de zaak aangetrokken. En dergelijke berichten zijn er uit andere landen. De minachting en het wantrouwen, waarmee plantaardige geneesmiddelen een tijd lang bejegend zijn, zijn blijkbaar aan het afnemen. En het is te verwachten, dat deze koerswijziging leidt tot klinische beproeving van artsenijsplanten, die vroeger een goeden naam hadden, vooral van zulke, die als volksmiddel hun reputatie hebben gehandhaafd.

Hier te lande is dat aantal veel en veel grooter dan ergens in Europa. Al hebben kinine, aspirine, santonine en enkele andere van onze geneesmiddelen hier vasten voet verkregen, de volksgeneeskunde bloeit nog, en een stelselmatig klinisch onderzoek van haar arsenaal — niet alleen van elk ingrediënt op zich zelf, maar ook van de combinaties, waarvan zij zich bedient — zou heel wat voeten in de aarde hebben, maar dan ook heel wat meer succes beloven dan een dergelijk onderzoek in Europa.

Zonder twijfel zou er bij het te vinden koren een aanzienlijke massa kaf blijken te zijn. Tot die voorspelling komt men onvermijdelijk als men eens nagaat, op welke gronden vaak het geloof aan de geneeskrachtige eigenschappen van eenig middel steunt. Natuurlijk is dat veelal heel moeilijk met zekerheid vast te stellen. Maar menigmaal zal men tot het besluit komen — zij het dan somtijds ten onrechte —, dat eenvoudig een of ander uitwendig kenmerk aanleiding heeft gegeven tot het onderstellen van bepaalde inwendige eigenschappen. Zoo zal bijv. een, somtijds vrij problematische, gelijkenis van een plantendeel op een of ander orgaan leiden tot de voorstelling, dat dit plantendeel het aangewezen geneesmiddel is tegen ziekte van dat orgaan.

Een kinderlijk naieve anthropocentrische wereldbeschouwing is hier aan het woord, zooals wij die niet alleen op dit, maar ook op menig ander gebied bij onontwikkelde lieden aantreffen. Zoo heb ik eens het geval gehad, dat een Inlandsche vrouw beweerde, niet aan het uitzaaien van mais te mogen deelnemen, en op mijn vraag naar de reden, als eenig antwoord op haar tanden wees. Die tanden stonden ver van elkaar, en nu was het toch duidelijk, dat in kolven van door haar uitgezaaide djagoeng de korrels óók djarang zouden zijn: men moet in het oog houden, dat volgens de legende van Troesnawati de djagoeng uit haar tanden ontstaan is.

Voorbeelden van dergelijke opvatting vindt men op het stuk van medicijnen in menigte. Ik wil er heel enkele noemen: *k a j o e p o e n g*, de wormvormige peulen van *Dichrostachys cinerea* W. & A. (fig. 5) zijn natuurlijk een middel tegen wormen. Evenzoo de door aardwormen opgeworpen aarde. Zoo is *k o e m p a j*: *Lycopodium clavatum*, met zijn lange afhangende stengels, uit den aard der zaak een goed haarmiddel. Wie als herstellende zieke nog zwakte in de beenen gevoelt, kan zich niet beter versterken dan met kaldo van

een stuk van een runderpoot, die immers zoo'n zwaar dier heeft helpen dragen. Bij het verbinden van gebroken ledematen wordt in het verband wel schraapsel van patah toelang: *Euphorbia Tirucalli* L. opgenomen, wier eigenaardige vertakking min of meer aan gebroken ledematen doet denken. Zoo wordt een stuk van een *Hydnophytum*-knol met zijn talrijke gangen, die aan hersenkronkels doen denken, uitwendig tegen hoofdpijn aangewend. Zoo tracht men een meer hinderlijke dan gevaarlijke darmaandoening wel te bestrijden met een aftreksel van gebrande kurk. Tegen slapeloosheid legt men een takje *Mimosa pudica* L. — daoen tidoer — onder het hoofdkussen. Geelgekleurde produkten dienen tegen geelzucht, roode tegen bloedingen, sap uit een oorvormig blad tegen oorpijn, enz.

Dit alles is heel spontaan, onberedeneerd. Ik heb wel eens een kind de opmerking hooren maken, dat kippen natuurlijk niet goed vliegen kunnen: anders zou het zoo lastig zijn als ze geslacht moesten worden. Deze zienswijze staat geheel op één lijn met de

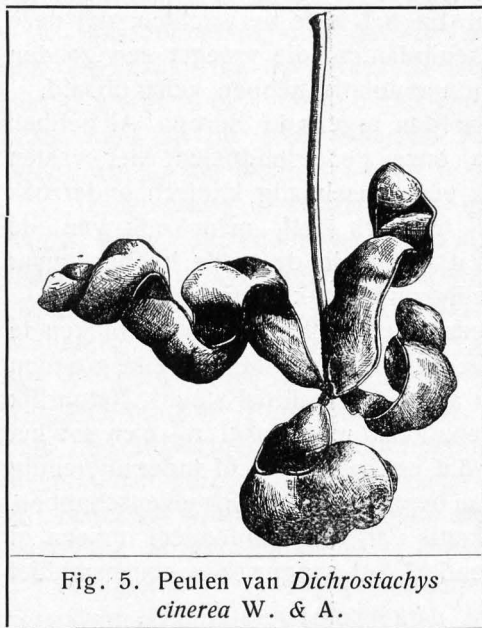

Fig. 5. Peulen van *Dichrostachys cinerea* W. & A.

opvatting, die ten grondslag ligt aan de zoo even genoemde voorbeelden. Het is kindergestamel zooals men van naieve volken en menschen verwachten kan. Men hoeft er dan ook volstrekt niet juist voor op Java te zijn: dergelijk geloof vindt men van ouds over de geheele wereld verspreid. Een staaltje uit de Middeleeuwen in Europa is het volgende: Veel ridders droegen als amulet onder hun stalen pantser een knol van een *Gladiolus*; immers de door de schutbladeren als het ware „gepantserde” knol van een „zwaard”-lelie was natuurlijk juist iets voor een man, die met „zwaard” en „pantser” zich door het leven moest slaan. En ook op medisch terrein geen gebrek aan voorbeelden. Een probaat middel tegen slangebeet was het sap van *Echium vulgare*, waarvan de bloemkroon een vorm heeft, die zweemt naar den vorm van een slangekop met geopenden bek. Slaapbollen, die een min of meer schedelachtig voorkomen hebben, moeten

genezen wordt door een drank van dennenappels, die aan rijen van tanden doen denken. En zoo voort.

Als volksgeloof kunnen wij zulke beschouwingen zonder bezwaar aanvaarden. Maar wat ons zonderling toeschijnt, is dat in Europa de officiële wetenschap langen tijd dezelfde beginselen gehuldigd heeft. En dat nog wel op initatief van PARACELSUS, een wetenschappelijk man van groote beteekenis, een baanbreker in menig opzicht. PARACELSUS en zijn volgelingen hebben het kinderlijk volksgeloof tot een systeem verwerkt, tot een „leer”, die den naam kreeg van „signaturenleer”: ieder organisme, plant of dier, dat door de Voorzienigheid als geneesmiddel tegen de eene of andere ziekte bedoeld was, droeg eenig duidelijk kenmerk, een signum, dat deze bestemming tot uiting bracht. Grooten aanhang heeft deze leer spoedig verworven, grooten invloed heeft zij langen tijd uitgeoefend, groot is het aantal volksgeneesmiddelen, die zij in de apotheek deed overgaan, menig sympathetisch middel heeft zij zelf aan de natuur ontleend.

In sterke mate heeft de signaturenleer en allerlei ander bijgeloof zich vooral doen gelden bij de toepassing van geneesmiddelen uit het dierenrijk. De onsmakelijke onzin van dien aard, dien men bij PLINIUS vindt opgeteekend, overtreft de stoutste verwachtingen. En ook in later eeuwen zijn in Europa tal van griezelige produkten van dierlijken oorsprong als medicament in eere geweest. Tegenwoordig nog zijn de homoeopathen niet afkeerig van de aanwending van zulke stoffen. Van onsmakelijkheid kan daar echter nauwelijks sprake zijn, want wie zou er nu bijv. bezwaar kunnen hebben tegen het innemen van ook maar de 5e decimale potentie van een spin, om van hogere potenties, die meer gebruikelijk zijn, maar niet te spreken.

De hier inheemsche geneeskunde maakt van voortbrengselen uit het dierenrijk niet bijzonder veel werk; dit is meer het terrein van de goena-goena. Toch wordt er wel dierlijk materiaal in obaat gebezigd; een stuk kippedarm bijv. in een drank tegen een darmaandoening, maar men kan die ook vervangen door plantaardige proet ajam, den wortel van *Tylophora cissoides*; slangenexcrementen worden wel tegen koortsen gegeven, maar het behoeven nu juist geen echte slangenexcrementen te zijn: het sclerotium van *Pachyma Hoelen*, dat in Midden-Java, wegens een zeer oppervlakkige gelijkenis, onder den naam „tai oelar sawah” op de pasars te koop is, kan ook dienst doen. Ik behoef natuurlijk geen melding te maken van de as-skeletten van een *Gorgonia*-soort (fig. 6), die als a k a r - b a h a r algemeen bekend zijn. In deze gevallen kan het dus met de viezigheid nog al los loopen. Echter zal men moeten toegeven, dat bijv. het inslikken van een levende kakkerlak nog al een heele prestatie is, maar dat is dan ook een middel tegen een zoo voorname ziekte als asthma! Niet bijzonder aesthetisch is ook een middel, dat een doekoen in Midden-Java wel aanwendde tegen koortsen. Hij meende opgemerkt te hebben, dat vrouwen veel minder onderhevig zijn aan hardnekkige koortsen dan mannen, en zoekend naar een verklaring van dit onderscheid, kwam hij op het denkbeeld, het te wijten aan eenig verschil in levenswijs. Inlandsche vrouwen namelijk maken nog al eens jacht op een bekend ongedierte en brengen dan vaak met de tanden de jachtbuit om het leven. Mannen missen zulke buitenkansjes, vandaar blijkbaar dat ze meer onderhevig zijn aan langdurige koortsziekten. Onder de middelen, die deze man in zulke gevallen voorschreef, behoorde derhalve ook het inwendig gebruik van een paar levende of pas gesneuvelde vertegenwoordigers van bedoelde diersoort.

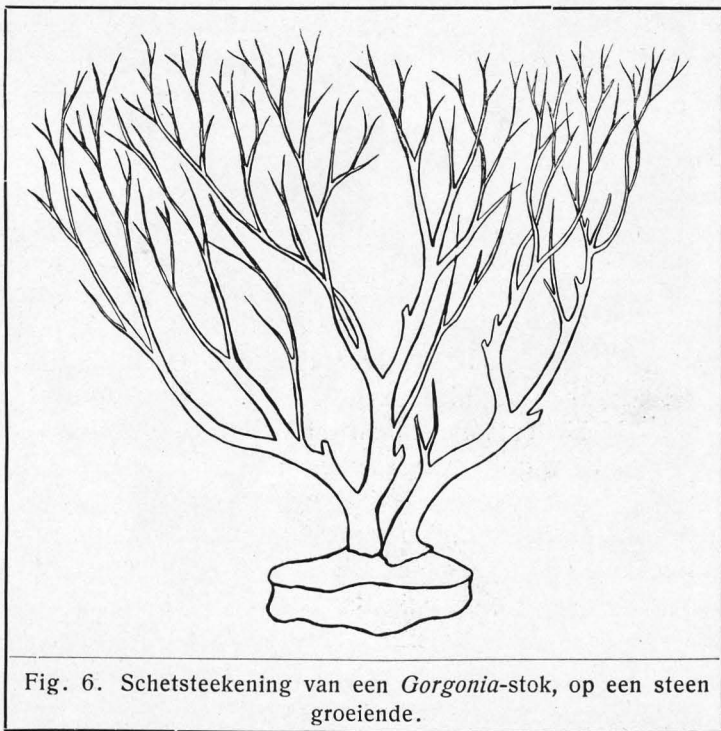

Fig. 6. Schetsteekening van een *Gorgonia*-stok, op een steen groeiende.

In de gewone obatwaroengs op de pasars zal men in den regel niet veel dierlijks uitgestald vinden, maar er bestaan speciale gelegenheden, waar de toestand heel anders is, al is hun aantal gering. Men treft namelijk op de groote plaatsen somtijds, op pasars of elders, menschen aan, in wier op den grond vóór hen uitgespreide obat-voorraad menig zoölogisch object valt aan te wijzen: schelpen van weekdieren, stukken koraal, stukken gedroogde huid, botten en peezen van rhinoceros, tijger, hert en andere zoogdieren, enz., maar toch ook sommige artikelen van plantaardige afkomst, zooals *Nepenthes*-bekers en andere deelen van bergplanten (fig. 7). Maar zoowel het plantaardige als het dierlijke

Fig. 7. Reizende Kwakzalvers.

photo Huijsmans.

gedeelte van de koopwaar dient hier in hoofdzaak slechts om de aandacht van het publiek te trekken. Verkocht wordt voornamelijk de inhoud van een grooten trommel, een djamoe, die bestaat uit meel, vermengd met poeder van verschillende drogerijen. Met toonlooze stem en met het uitgestrekenste gezicht, dat men zich kan voorstellen, bespreekt de verkoper de deugden van de 25 ingrediënten, die in dit mengsel hun heilzame krachten vereenigen. En bij de aflevering verhoogt hij nog de werkzaamheid er van door boven het poeder met zijn mes even te schrapen langs een stuk rhinoceroshoorn, een stuk bantengbot en dan nog langs een stuk bantengpees, dat volgens zijn zeggen nog samengekookt is met pezen van verscheidene andere dieren. Hoorn, bot en pees ondergaan bij dat schrapen stellig geen meetbaar gewichtsverlies, maar zoo kritisch zijn de klanten niet, dat ze om

die kleine bijzonderheid de waarde van het plechtige gebaar minder hoog zouden aanslaan. Zij maken goede zaken, deze reizende kwakzalvers, wien het aan menschenkennis vast even min ontbreekt als den „oliekoop”, die vroeger in Holland met eenige soorten van medicijn het land afreisde en vaak door een zekere waardigheid in zijn optreden de goegemeente imponeerde. Best mogelijk, dat er nog thans zulke menschen hun weldaden verspreiden, al behooren ze in onzen tijd toch waarlijk niet meer thuis.

Een anachronistisch verschijnsel in dezen tijd vormen in onze oogen ook de Chineesche geneeskunde en de Chineesche pharmacie zooals we die hier te lande vertegenwoordigd zien. Een anachronisme omdat de Chineesche medici en apothekers zich eenvoudig vestigen zonder eenigen waarborg dat ze hun vak verstaan. Een anachronisme ook omdat in het algemeen hun kennis niet gegrondvest is op een natuurwetenschappelijke vooropleiding noch verkregen wordt door een stelselmatige vakopleiding. En verder omdat—zooals dan ook te verwachten was—de resultaten van wetenschappelijke onderzoekingen van eeuwen op de Chineesche geneeskunde vrij wel geen invloed hebben uitgeoefend. In veel opzichten een middeleeuwsche toestand! Een tot aanzien gekomen volksgeneesmiddelleer, die echter niet door bewust onderzoek gelouterd en tot ontwikkeling gebracht is, maar hardnekkig blijft vasthouden aan het van oudsher overgeleverde. Zoo heeft eeuwen lang in Europa het gezag van GALENUS geheerscht en den vooruitgang van de geneeskundige wetenschap tegengehouden, geheel tegen de bedoelingen van GALENUS zelf.

Zal deze toestand nog lang zoo blijven voortbestaan? Het ziet er, althans hier op Java, niet naar uit. De Westersche geneeskunde begint de Chineesche te verdringen. Wie het doen kan, laat zich door een Europeesch arts behandelen, en ook de veel gebruikte Europeesche medicijnen raken onder Chineezen meer en meer bekend. De klad komt in het vak van den Chineeschen medicus. Dat blijkt ook bijv. uit het feit, dat een 25 jaar geleden dat vak b.v. te Buitenzorg heel wat beter vertegenwoordigd was dan thans. En natuurlijk gaat het onder deze omstandigheden den apothekers ook niet naar den vleeze. Ze klagen, dat er tegenwoordig, bij vroeger vergeleken, zoo weinig verdiend wordt.

En men kan dat voor hen betreuren, want men mag gerust zeggen, dat de Chineesche apothekers, op hun wijze, waardige vertegenwoordigers zijn van de pharmacie. Men moet maar eens goed in een Chineesche apotheek rondzien! Het blijkt dan, dat er een onrustbarende verscheidenheid van simplicia bestaat. De opstand bevat, behalve een aantal flesschen, vooral veel schuifladen; elk van deze is weer in eenige vakken verdeeld, en elk vak dient als bewaarplaats voor een medicament. En in kasten vindt men dan nog heel wat meer flesschen, doozen, pakjes, enz., die medicijnen bevatten. In kleine hoeveelheid slechts: grootere voorraden worden elders bewaard.

Stellig zal men ettelijke honderden artsijen kunnen tellen. En de apotheker kent ze alle op het oog, weet van alle de namen, de herkomst en de vele deugden op te noemen en is hierbij overtuigd, dat de Chineesche geneesmiddelen alles wat elders op dit gebied bestaat in waarde overtreffen.

Nu moet men één ding toegeven: er wordt trouw voor gezorgd, dat hetgeen afgeleverd wordt, er keurig uit ziet. Wat er op recept afgeleverd wordt, is veelal een mengsel van een aantal drogerijen, in papier gewikkeld met het recept er bij. Het maken van een afkooksel of een aftreksel gebeurt niet in de apotheek: de koper moet den drank maar zelf bereiden. Extracten e.d. worden niet gebruikt. Wel worden somtijds pillen in de apotheek gemaakt, waartoe men de ingrediënten dan fijnwrijft en met honing tot massa maakt; de pillen worden dan met de vingers gedraaid. Onder den voorraad in de apotheek

vindt men verscheidene soorten van pillen, die uit China komen, van speldeknop- tot knikkergrootte. Beschimmelen doen ze niet, maar ze zijn dan ook steenhard. Soms zijn die ingevoerde pillen op een bijzonder aardige en doelmatige wijze verpakt: enkele exemplaren zitten samen in een holle, witte of gekleurde bol van harde was. Niet alleen pillen, maar ook kleine buikige fleschjes met vocht of met poeder worden in zulk een verpakking geïmporteerd.

Bekijken we nu de drogerijen, die bestemd zijn om op recept afgeleverd te worden, dan blijkt ook hier, hoeveel waarde de Chineesche apotheker hecht aan het uiterlijk voorkomen van zijn waren. Sommige artikelen zijn in gesneden en gedroogden toestand uit China ingevoerd, maar andere wortels, stengels, knollen enz. bewerkt men hier zelf.

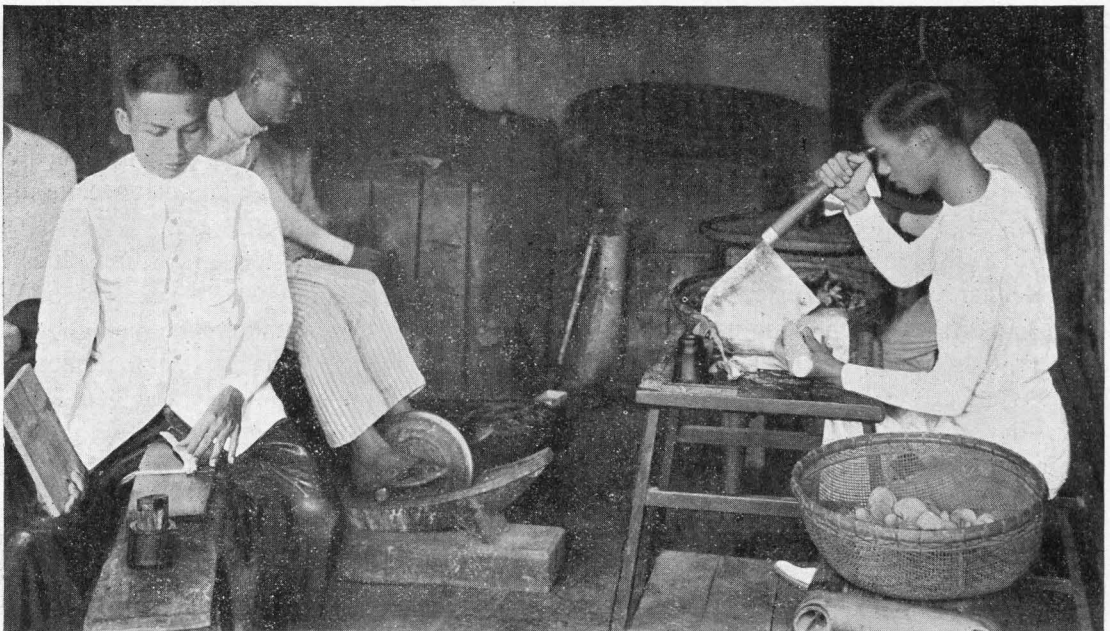

Fig. 8. Werkplaats bij een Chineesche Apotheek te Batavia.

photo Huijsmans.

Met bewonderingswaardige vlugheid en vaardigheid hanteeren de apotheker en zijn helpers het mes, waarmee ze het materiaal in groote, steeds gelijkmatig dunne schijven weten te snijden (fig. 8). Of ze bereiken hetzelfde doel door de opgeweekte simplicia, met een plankje aangedrukt, over een vaststaande schaaf te bewegen. De resultaten van deze werkzaamheden vormen begrijpelijkerwijs de trots van den apotheker, en met groote zorgvuldigheid beschermt hij ze tegen bederf.

Behalve plantaardige, zijn ook enkele minerale stoffen en ook eenige dierlijke in gebruik: horens, beenderen, bezoarsteenen, gal, uit dieren bereide praeparaten enz. Maar verreweg de hoofdmassa is van plantaardigen oorsprong. En sterk werkende, vergiftige stoffen zal men er, naar het zeggen van de apothekers, niet onder aantreffen. We zien dan ook geen vergiftkast. Wel merken we op, dat het aantal ingrediënten voor een drank vaak niet gering is. Hoogst gecompliceerd van samenstelling is vooral de „arak obat”,

een geliefkoosd huismiddel van Chineezers. Behalve de apothekers zijn er nog een groot aantal andere bereiders en verkoopers van arak obat en elk van hen roemt natuurlijk de zeer bijzondere eigenschappen van zijn praeparaat. Een 70-tal grondstoffen gebruikt een nauwgezet apotheker er allicht voor. Ze worden met arak gemacereerd en in het filtraat zijn dan de talrijke in arak oplosbare deugden van al die grondstoffen vereenigd tot een harmonisch geheel, dat dan ook in buitengewone mate het gezonde zoowel als het zieke lichaam ten goede komt.

Wat we hier van de Chineesche geneesmiddelleer gemakkelijk kunnen te weten komen, is uit den aard der zaak niet veel. Maar men kan er wel van op aan, dat signaturenleer en ander bijgeloof er een groote rol in spelen. Dat blijkt bijv. wel uit de hooge waarde, die men onder Chineezers toekent aan de versterkende eigenschappen van „djin som”, de wortels van een *Panax*-soort, althans van exemplaren, waaraan men met den noodigen goeden wil eenige gelijkenis met een menschelijke gedaante kan zien. Op volkomen dezelfde gronden stond in de Middeleeuwen in Europa de wortel van een *Mandragora*-soort in hooge eere, in het bijzonder als die onder een galg gegroeid was.

Van een niet geringe goedgeloovigheid bij den patiënt getuigt een medicatie, die, naar men zegt, in China wel toegepast wordt. De dokter hoort den patiënt uit, schrijft met zorg een recept op, frommelt dat samen en laat het den patiënt doorslikken: dit zou bijna even goed werken als het innemen van de obat zelf. Het is het crediet van den geneesheer, dat hier de genezing moet aanbrengen; maakt hij er echter misbruik van, dan zal zonder twijfel een dalende valuta het gevolg wezen.

Wanneer we, deze en dergelijke dingen overwegende, zeggen, dat de Chineesche geneeskunde en pharmacie nog in haar middeleeuwen verkeerden, dan doen we geen onrecht aan de ernst en nauwgezetheid van vele beoefenaars van die vakken, want aan die goede eigenschappen heeft het den degelijken medici en pharmaceuten in de Europeesche Middeleeuwen geenszins ontbroken.

En het is volstrekt niet onwaarschijnlijk, dat, als voor de Chineesche geneeskunde eenmaal de nieuwe tijd aanbreekt, zij wel is waar zonder twijfel veel goeds van het Westen zal overnemen, maar in ruil daarvoor menig bruikbaar onderdeel van haar uitgebreide materia medica aan het Westen zal afstaan.

Onze opmerkingen hebben, meen ik, wel hierop de aandacht gevestigd, dat, op het stuk van de geneesmiddelleer, Westen en Oosten meer overeenstemming, meer aanknoopingspunten vertoonen dan menigeen op het eerste gezicht onderstelt. En dit zelfde treft ons op ieder gebied, dat wij met niet al te groote oppervlakkigheid in beschouwing nemen.

„*West is West and East is East, and never the twain shall meet*”, zoo zegt menigeen KIPLING na. Maar ik betwijfel wel eens, of zij, die zoo spreken, eigenlijk wel de echte kenners zijn en van het Westen en van het Oosten.

Dr. W. G. BOORSMA.

EEN TOKÈH ALS MUIZENVANGER.

Ik lag in de voorgalerij van mijn hotelkamer te lezen, toen ik plotseling opgeschrikt werd door een luid geiep en eenig gestommel. In de veronderstelling dat een vleermuis verdwaald was geraakt, keek ik even in de richting, vanwaar het geluid kwam. U kunt mijn verbazing begrijpen, toen ik zag, dat mijn huistokèh, een middelmatig exemplaar, een muis gegrepen had. Hij had het dier in den rug gegrepen, blijkbaar van den muur af besprongen. Het drama speelde zich af op een leestrommel onder een tafel, die tegen den zijmuur geplaatst was.